

Kiire esiopetuksessa ja esiopetusikäisten käsityksissä

Roosa Benyamin ja Jasmin Hautsalo

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2020

Kasvatustieteiden ja psykologian laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Benyamin, Roosa & Hautsalo, Jasmin. 2020. Kiire esiopetuksessa ja esiopetusikäisten käsityksissä. Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian laitos. 31 sivua.

Kiire ja kiireellisyys ovat moninaisia ilmiöitä, joita ei voida nykykäsityksen mukaan yksiselitteisesti tulkita. Tässä laadullisessa tutkimuksessa pohditaan kiirettä esiopetuksen kontekstissa, erityisesti lasten näkökulmasta. Tavoitteena on selvittää, miten esiopetusikäiset lapset käsittävät kiireen, ja kuinka kiire näkyy esiopetuksessa päiväkodin arjessa. Varhaiskasvatuksessa on tapahtunut merkittävästi muutoksia edellisinä vuosikymmeninä, ja ne ovat olleet valtakunnallisesti esillä. Esimerkiksi lapsiryhmien koot sekä resurssipula toimivat kiireen mahdollistajina päiväkodissa ja huolestuttavat monia. Kiirettä on aiemmin tutkittu esimerkiksi työhyvinvoinnin näkökulmasta, mutta lasten käsitykset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Tutkimus sijoittuu lapsuudentutkimuksen kentälle.

Tutkimukseen muodostui kaksi tutkimuskysymystä: Miten kiire ilmenee esiopetuksessa? sekä Millaisia kiireeseen liittyviä käsityksiä esiopetusikäisillä on? Tutkimuksessa on havainnoitu sekä haastateltu esiopetusikäisiä lapsia päiväkotikontekstissa. Tutkimukseen osallistui kymmenen lasta. Havainnointi toteutettiin aamupäivän aikana ja sen edetessä tutkijat kirjoittivat muistiinpanoja. Haastattelut toteutettiin kahdessa ryhmässä ja ne äänitettiin.

Havainnointi- ja haastattelumateriaalit analysoitiin sisällönanalyysimenetelmän avulla. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että esiopetuksessa sekä esiopetusikäisten lasten käsityksissä kiire liittyi vahvasti kolmeen eri ulottuvuuteen: ajallisuuteen, kulttuurisiin toimintoihin sekä vuorovaikutukseen. Kiire ilmeni esiopetuksessa eniten vuorovaikutusulottuvuuden kautta, kun taas lasten käsityksissä kiire liittyi useammin ajallisuuteen sekä kulttuurisiin toimintoihin. Tulokset osoittavat kiireen olevan jatkumo, johon yllä mainitut ulottuvuudet asettuvat.

Asiasanat: kiire, esiopetus, lasten käsitykset, lapsuudentutkimus.

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	KIIRE	5
	2.1 Kiire subjektiivisena kokemuksena.....	5
	2.2 Aika kiireen määrittäjänä.....	5
3	KIIRE ESIOPETUKSESSA	8
	3.1 Kiireettömyys osana laadukasta esiopetusta.....	8
	3.2 Kiire ja valta	10
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	11
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	12
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	12
	5.2 Tutkimukseen osallistujat.....	13
	5.3 Aineiston keruu.....	13
	5.3.1 Havainnointi	13
	5.3.2 Haastattelut	14
	5.4 Aineiston analyysi	15
6	AJALLISUUS, KULTTUURINEN TOIMINTO JA VUOROVAIKUTUS KIIREEN TAUSTALLA	16
	6.1 Ajallisuus.....	16
	6.2 Kulttuurinen toiminto	17
	6.3 Vuorovaikutus.....	17
	6.4 Yhteenveto	19
7	POHDINTA	20
	7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	22
	7.2 Ideoita jatkotutkimuksille.....	24
	LÄHTEET	26
	LIITTEET	29

1 JOHDANTO

Kiire on nykypäivän yhteiskunnassa osa ihmisten arkea. Kiire voidaan nähdä resursseina, jota voi yrittää hyödyntää sekä hallita. Se on käsitystä ajasta ja se tuo mukanaan niin myönteisiä kuin kielteisiä asioita. Kiire voi luoda stressiä, joka toimii motivaation lähteenä toimia paremmin esimerkiksi työtehtävissä. Se voi kuitenkin synnyttää liikaa stressiä, jolloin kiireen vaikutukset ovat kielteisiä, eikä sen aikaansaannos ole pidemmän päälle hyväksi ihmisen terveydelle. (Rautauoma 2016, 12, 28; Pääkkönen 2010, 40.)

Kiirettä on aiemmin tutkittu vähän. Tutkimuksissa on keskitytty aikuisten näkökulmaan, kuten työhyvinvointiin (Rautauoma 2016, 12). Tämän tutkimuksen osallistujat on kuitenkin rajattu esiopetusikäisiin. Esiopetusikäisiä havainnoidtiin sekä haastateltiin esiopetuspäivän aikana. Havaintojen kautta pyrittiin saamaan tietoa kiireen ilmenemisestä esiopetuksessa ja haastattelujen avulla puolestaan tietoa lasten käsityksistä kiireestä.

Tutkimus sijoittuu lapsuudentutkimuksen kentälle. Lapsuudentutkimuksen ideana on lähestyä maailmankatsomusta lapsen silmin. Airésin (1962, 24-26) mukaan lapsuus on mahdollista määritellä sen paikan ja ajan mukaan - esimerkiksi lapsen biologista kehitystä voidaan pitää tosiasiana, mutta johtopäätökset, joita tästä tehdään ovat puhtaasti kulttuurisidonnaisia. Darlingin ja Van de Pijkekampin (1994) mukaan filosofit ovat aikanaan painottaneet lapsuuden olevan välivaihe ennen aikuisuutta (Hohti & Paananen 2019, 37), mikä on luonut tarpeen kasvatukselle ja on edelleen hallitseva käsitys lapsuudesta. (Airés 1962, 133; James & Prout 1997, 7-11). Lapsuudentutkimuksellinen tutkimusote kuuluu lineaarisen aikakäsityksen piiriin (Hohti & Paananen 2019, 37), johon palataan tutkimuksessa vielä määriteltäessä ajan osallisuutta kiireeseen.

2 KIIRE

Tämä tutkimus kietoutuu *kiire*-käsitteen ympärille. Luvussa tarkastellaan erilaisia tapoja käsitteellistää kiirettä aiemman tutkimustiedon valossa. Aluksi keskittyy kiireen subjektiivisuuteen, jonka jälkeen pohditaan tarkemmin kiireen ja ajan suhdetta.

2.1 Kiire subjektiivisena kokemuksena

Kiireen määrittelyyn tuo haasteensa sen subjektiivisuus (Rautauoma 2016, 12). Ihmisillä on kiireellä omat käsityksensä, jotka vaikuttavat sekä käyttäytymiseen että toimintaan (Mäkipää 2000, 10). Kiire aiheuttaa erilaisia tunteita. Sen tuottamat vaikutukset yksilöön tulevat ilmi kiireen seurauksien kautta erilaisina tuntemuksina. Kiireinen ihminen on useimmiten esimerkiksi hermostunut ja hajamielinen. Kiire aiheuttaa myös stressiä, jolla voi olla myönteinen vaikutus. Sopivissa määrin se voi luoda tunteen haastavasta tehtävästä, joka motivoi työntekoon ja oppimiseen. (Rautauoma 2016, 27-28.) Kiireellä on todettu olevan myös fyysisiä vaikutuksia. Tutkimuksessa, jossa kysyttiin kiireen fyysisiä vaikutuksia, vastaajat mainitsivat useasti muun muassa raajojen tärinän sekä kämmenten hikoamisen (Raukola 2012, 43). Kiireellä voi olla myönteisiä vaikutuksia, mutta pitkään jatkuneena se ei ole terveydelle hyväksi (Rautauoma 2016, 28).

2.2 Aika kiireen määrittäjänä

Ilmiönä kiire liittyy yleisesti käsitykseen ajasta resurssina, jota voi yrittää hallita ja hyödyntää (Rautauoma 2016, 12). Aika on moniselitteistä ja sitä voidaan lähestyä monien teorioiden avulla, esimerkiksi luonnontieteiden, filosofian ja taiteen näkökulmista. Kasvatuspoliittisesta näkökulmasta aika puolestaan nähdään resurssina, jota on mahdollista mitata ja tulee annostella harkinnalla. (Hohti & Paaananen 2019, 44.)

Kiireen ajallinen ulottuvuus ilmenee myös muun muassa kiireen tekijöistä aiemmissa tutkimuksissa. Vuonna 2008 tehdyssä työoloihin liittyvässä tutkimuksessa Lehto ja Sutela kertovat, että haastateltavat nimesivät työtehtävien tiukat aikataulut sekä työn keskeytymisen keskeisimpinä kiirettä kuvaavina tekijöinä. Järnefeltin ja Lehdon (2002) laadullisessa tutkimuksessa, jossa haettiin syitä kiirekokemukseen, suurin osa oli vastannut oman toiminnan kiireen tekijäksi, kuten heikon työn suunnittelun sekä omat laatuvaatimukset. (Rautauoma 2016, 12, 15.) Kiireen taustalla olevat tekijät näyttävät olevan lähtöisin niin yksilöstä itseltään kuin myös ulkoisista tekijöistä.

Erilaiset aikakäsitykset sekä tavat jäsentää aikaa järjestävät laajaa ajallisuutta siten, että syntyy aikakäytäntöjä. *Aikakäytännöillä* voidaan tarkoittaa kelloon sidottuja aikatauluja, jotka tuovat ajan luoksemme sekä kulttuurisesti että sosiaalisesti käsiteltävässä muodossa. (Hohti & Paananen 2019, 36.) Kelloon ja kalenteriin sidotut aikataulut toimivat kiireellisyyden perustana ja siihen kytköksissä olevia kulttuurisia toimintoja pohditaan tutkimuksen tulokset -osiossa.

Hohti ja Paananen (2019, 36-39) esittävät artikkelissaan kaksi lähestymistapaa tarkastella ajallisuutta. Eri instituutioiden, kuten päiväkotien, arkea usein kuvataan *lineaarisen aikakäsityksen* avulla. Aika kulkee tasaisesti eteenpäin ja sitä voidaan pitää osana itsestään selvää arkipäivää. (Gordon, Hynninen, Lahelma, Metso, Palmu & Tolonen 2007, 43.) Se on eräänlaista ajan jäsenystä, joka vaikuttaa lähestulkoon kaikkeen toimintaan: sosiaaliseen kanssakäymiseen, vuorovaikutussuhteisiin sekä kieleen. Eteenpäin kulkeva käsitys ajasta mahdollistaa tavoitteiden asettamisen, suunnitelmallisen opetuksen sekä fyysisen toiminnan järjestämisen. (Hohti & Paananen 2019, 36.) Lineaarinen aikakäsitys toimii yhtä lailla myös kiireen mahdollistajana, mikä voi näyttäytyä arjessa erilaisina haasteina.

Toinen tapa tarkastella aikaa Hohdin ja Paanasen (2019, 36-39) mukaan on *aikakietouma: suhteinen ja materiaallinen aika*. Deleuzen ja Guotarin (1987) mukaan taustalla vaikuttaa lapsuudentutkimuksellinen näkökulma, jonka mukaan lapsuus nähdään aikuisuuden tavoin epäyhtenäisenä kokonaisuutena, johon vaikuttaa vuorovaikutussuhteiden moninaisuus (Hohti & Paananen 2019, 37).

Monien toimintojen on katsottu irtautuvan, kerrostuneen ja limittyvän paikan, ajan ja identiteetin asettamista rajoista. Linearisessa aikakäsityksessä esille nostetut sosiokulttuuriset toiminnot ovat eräänlaisessa murrosvaiheessa ja kellon ohjaavien käytäntöjen nähdään olevan siirtymässä historiaan: uudelleenteoreetisointi on kuitenkin saavuttanut kasvatustieteet hitaasti (Duncheon & Tierney 2013, 240).

Esiopetus sisältää paljon muuttuvia tekijöitä, jotka kietoutuvat ajan ympärille. Aikakäytäntöihin vaikuttavat muun muassa sellaiset tilanteet, joissa työntekijä puuttuu paikalta. Vaikka esiopetuksen arjessa vallitsee aikataulutus, lasten näkökulmasta aikaa ohjailee ihmisten läsnä- ja poissaolot sekä materiaaliset asiat, kuten lounas, siirtymät ja päivän toiminta (Kuukka 2015, 103-105). Lineaarisen aikakäsityksen rinnalle nousee vaihtoehtoisia aikakäytänteitä, joita määrittävät esiopetuksen suhteisuus ja materiaalisuus. Ajan moninaisuus korostuu erityisesti sellaisina hetkinä, jotka tuntuvat oudoilta tai epävakailta. (Moran 2015, 289-291.) Kiireen tunteeseen kietoutuu ajallinen epävakaus, joka näyttäytyy niin fyysisenä kuin rakenteellisena haasteena. Hohti ja Paananen (2019, 44) toteavat artikkelissaan, että lineaarisen ja suhteisen ajan välille on mahdollista syntyä jännitteitä, jotka usein liittyvät valtaan - näin tapahtuu erityisesti tilanteissa, joissa aikuisen suunnitelma ja lapsen toivemaailma ovat keskenään ristiriidassa. Kiireen ja vallan välistä suhdetta esiopetuksessa pohditaan luvussa 3.

3 KIIRE ESIOPETUKSESSA

Tässä luvussa tarkastelun kohteena on kiire esiopetuksen näkökulmasta. Aluksi määritellään, mitä esiopetuksella tarkoitetaan. Tämän jälkeen käsitellään kiirettä laadun näkökulmasta aiempien tutkimusten avulla. Lisäksi esi- ja perusopetusta sekä varhaiskasvatusta ohjaavia asiakirjoja hyödynnetään kiireen ja laadun tarkastelussa. Lopuksi kuvataan kiireen ja valtasuhteiden yhteyttä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella tarkoitetaan esiopetukseen osallistuvaa lasta (Perusopetuslaki 628/1998). Esiopetusta säätelee perusopetuslaki ja se on osa varhaiskasvatusta (VASU 2018, 7). Esiopetus on kokonaisuus, joka sisältää opetusta sekä kasvatusta (EOPS 2014, 8). Kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna (Perusopetuslaki 628/1998).

Aiemmissä tutkimuksissa kiirettä on tutkittu lähinnä aikuisten näkökulmasta. Tutkimukset ovat kohdistuneet aikuisten käsityksiin sekä kokemuksiin kiireestä, eikä sitä ole juurikaan tutkittu varhaiskasvatuksesta tai esiopetuksesta käsin. Kiirettä varhaiskasvatuksen kontekstissa on käsitelty ajankäyttöä varhaiskasvatuksessa (Wien 1996, 377) sekä täydellisen päiväkodin arkea (Tauriainen 2000, 135).

3.1 Kiireettömyys osana laadukasta esiopetusta

Aika ja paikka kietoutuvat toisiinsa päiväkodin arjessa, sillä päiväjärjestykseen kuuluvat toiminnot toteutetaan tietyissä ryhmän tiloissa: päiväkodin arjessa toiminnot ovat mahdollisia vain tiettyyn aikaan tietyssä paikassa. Tämä aiheuttaa siirtymiä toiminnasta toiseen. Ajan, paikan sekä siirtymien hallinnan onnistuminen vaikuttaa siihen, muodostuuko näistä reunaehdoista ja suuntaviivoista mahdollisuuksia vai rajoitteita. (Vuorisalo 2013, 96-98; Hohti & Paananen 2019, 37.) Esimerkiksi ruokailuhetket järjestetään tietyssä tilassa kiireettömässä ilmapiiressä, jotta olisi mahdollista oppia hyviä pöytätapoja sekä ruokailukulttuuria (VASU 2018, 48). Kiireettömyys toimii tässä tilanteessa mahdollistajana tai

rajoittajana. Lisäksi kiireettömyys yhdistetään oppimisympäristöihin, jotka voivat mahdollistaa turvallisen ja kehittävän ympäristön (EOPS 2014, 24). Näistä tutkimuksista ilmenee ajan ja paikan merkitys kiireen muodostumiseen ja varhaiskasvatuksen laatuun.

Wienin (1996) tutkimuksessa on tarkasteltu ajankäyttöä varhaiskasvatuksessa kolmen opettajan näkökulmasta. Tutkimuksessa ilmenee, että aika on hyvin niukka resurssi, joka aiheuttaa kiirettä päiväkodissa. Kiireen takia joistain asioista on tingittävä, minkä vuoksi varhaiskasvatuksen laatu kärsii. Kiire on varhaiskasvatuksen laatua heikentävä tekijä. (Wien 1996, 376-378.) Myös oman työn suunnittelu on osa ajanhallintaa, ja sen on nähty aiheuttavan kiirettä. Esimerkiksi työvuorot täytyy suunnitella huolella, jotta työntekijöitä olisi tarpeeksi paikalla kaikista kiireisimpinä hetkinä, eikä kiirettä syntyisi (Siippainen 2018, 144). Lisäksi vanhempien käsityksistä varhaiskasvatuksesta on tehty tutkimusta ja yksi ominaisuus ihannepäiväkodissa vanhempien mukaan on työntekijöiden kiireettömyys. Kiireettömyys nähdään yhtenä laadun ulottuvuutena. (Tauriainen 2000, 135.)

Varhaiskasvatuksen korkean laadun on todettu olevan yhteydessä myönteisiin vaikutuksiin, kuten lasten sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehitykseen. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksen laadun sekä siihen vaikuttavien tekijöiden tarkasteleminen on tärkeää. Kiireen ja laadun välistä yhteyttä on käsitelty myös ohjaavissa asiakirjoissa. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan sekä käsityksiin sen laadusta vaikuttavat muun muassa ajankohtainen käsitys siitä, mitä pidetään tärkeänä varhaiskasvatuksessa ja sen tavoitteissa. Yhtenä keskeisenä laadun tekijänä pidetään lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. (Vlasov ym. 2018, 23-24, 43, 52.) Kiireetön ilmapiiri tukee niin oppimista kuin myös turvallista ilmapiiriä, joka edistää lapsen osallisuutta ja kuulluksi tuleamista (POPS 2014, 27). Jotta lasten osallisuutta tukeva toimintakulttuuri toteutuisi, se vaatii muutoksia vuorovaikutussuhteissa, erityisesti aikuisten kyvyssä mahdollistaa aikaa lasten osallisuudelle. Aikuisten toiminta sekä lasten kohtaama varhaiskasvatuksen

laatu onkin yhtenä varhaiskasvatuksen arvioinnin kohteena. (Vlasov ym. 2018, 59.)

3.2 Kiire ja valta

Aikuisten toiminta ohjaa pitkälti sitä, minkälaiseksi päiväkodin arki muodostuu. Päiväkodin arjessa aikuisen täytyy toiminnallaan ohjata sekä hallita tilanteita. Päiväkodissa ohjausta ja hallintaa tapahtuu esimerkiksi pedagogisilla ratkaisuilla, jotka liittyvät tila- ja aikajärjestelyihin (Siippainen 2018, 35). Myös leikkiä, jota tavanomaisesti pidetään luovana sekä vapaana toimintana, rajoitetaan tapahtumaan tietyssä tilassa suunnitellun suunnitelman puitteissa (Kuukka 2015, 23). Hallinta antaa valtaa aikuiselle, minkä kautta voidaan vaikuttaa siihen, miten lapset voivat osallistua, toimia ja olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Siippainen 2018, 36). Päiväkodissa lasten osallisuutta toimintaan luodaan juuri vuorovaikutuksen kautta (Vuorisalo 2013, 50).

Joskus esimerkiksi suunnitelluissa tila- ja aikajärjestelyissä täytyy joustaa ja näitä järjestelyjä täytyy muuttaa. Tämä muutos voi aiheuttaa aikuisissa kiireen tuntua. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että aikuiset luovat usein itselleen kiireen ja tätä kautta omalla toiminnallaan myös lapsille. Tämänlaisissa tilanteissa tulisi ottaa huomioon kiireen vaikutukset lapsiin. Mäkipään (2000, 13) mukaan esiopetusikäinen tarvitsee omaa tilaa sekä aikaa tiedon prosessointiin - lapsella on suuri kapasiteetti ja kiireessä siitä saa hyödynnettyä vain pienen osan. Vaikka tilanne olisi haastava, voivat aikuiset omalla vuorovaikutuksellaan toimia kiireettömyyden mahdollistajina, jotta lapsilla olisi mahdollisuus prosessoida tietoa ja osallistua toimintaan omalla painollaan kiireettömässä ilmapiirissä.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, miten kiire ilmenee esiopetuksen kontekstissa ja millaisia käsityksiä lapsilla on kiireestä. Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kaksi kysymystä:

1. Miten kiire ilmenee esiopetuksessa?
2. Millaisia kiireeseen liittyviä käsityksiä esiopetusikäisillä on?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus toteutettiin keväällä 2020 suomalaisen päiväkodin esiopetusryhmässä. Kerättyä aineistoa käytettiin ainoastaan tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Aineistoa säilytetään vain kevään 2020 ajan, jonka jälkeen se hävitetään.

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, ja se sisältää etnografisen ja fenomenografisen tutkimuksen piirteitä. Etnografisen tutkimuksen piirteet tulevat esille, kun lasten päiväkotiarkea havainnoidaan. Etnografista lähestymistapaa käytetään usein silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä on niukasti tietoa ja halutaan saada tietoa arkisesta toiminnasta sekä jäsentää sitä (Paloniemi & Collin 2018, 201). Havainnoimalla tutkitaan, kuinka kiire näyttäytyy esiopetusikäisten päiväkotiarjessa. Havainnointia ohjasivat aiemmat tutkimukset kiireestä ja sen näkyvyydestä. Myös itse havainnointi ohjasi uusille poluille. Etnografiselle tutkimukselle onkin tavanomaista, että aineiston tuottaminen, sen analysoiminen ja tulkinnot kulkevat limittäin. Etnografisessa tutkimuksessa tutkijat ovat mukana niissä olosuhteissa, joissa tutkittavat elävät. (Lappalainen 2007, 11, 13.) Lapsia havainnoidessa on kuitenkin haasteellista olla passiivisessa roolissa. Näin ollen vuorovaikutusta lasten kanssa havainnoinnin ohella syntyi hieman, mutta sen ei kuitenkaan katsottu vaikuttavan tutkimukseen merkittävästi.

Fenomenografinen lähestymistapa mahdollistaa käsitysten tutkimisen, sillä kyseisen tutkimusotteen tavoitteena on tutkia ihmisten käsityksiä ja tietoisuutta erilaisista asioista. Haastattelu on yksi fenomenografian tavanomaisin metodi. (Pihlainen 2000, 50.) Tässä tutkielmassa selvitettiin haastattelemalla lasten käsityksiä kiireestä päiväkodissa. Pihlainen (2000, 50) mainitsee fenomenografian yhtenä erityispiirteenä pyrkimyksen löytää ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ja määriteltävästä ilmiöstä. Lasten voi olla haasteellista hahmottaa abstraktia käsitettä, kuten kiire, joten ilmiötä avattiin heille haastattelussa satukirjallisuuden avulla.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimus toteutettiin päiväkodissa esiopetusryhmässä. Suostumuslomakkeet jaettiin koko ryhmälle, joista kymmenen palautti lomakkeen ja vastasi suostuvansa tutkimukseen. Haastatteluihin osallistui lopulta seitsemän lasta ja havainnointiin yhdeksän lasta. Tutkimukseen osallistuneet lapset olivat 5-6 -vuotiaita.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimus sisälsi useita eri toimintavaiheita (liite 1). Päivä alkoi yhteisellä aamupiirillä, jossa käytiin läpi päivän toiminta. Tämän jälkeen siirryttiin pukemaan, josta lähdettiin retkelle. Retkikohteessa eli puistossa lapset saivat leikkiä vapaasti. Puistossa paistettiin lisäksi makkaraa. Retkikohteesta siirryttiin takaisin päiväkotiin, jossa odotti lounas. Tämän jälkeen oli puolen tunnin lepoa, jonka jälkeen lapset saivat leikkiä vapaasti. Viimeisenä vuorossa oli lasten haastattelut.

5.3.1 Havainnointi

Tutkimuksen aineisto kerättiin havainnoimalla sekä haastatteleamalla esiopetusikäisiä lapsia. Havainnoimalla saadaan suoraa tietoa siitä, kuinka yksilöt ja ryhmät käyttäytyvät. Havainnoinnin etuna on mahdollisuus päästä tutkittavan kohteen luonnolliseen ympäristöön. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 208.) Tutkimuksessa havainnointi tapahtui päiväkodissa, tavanomaisen päivän aikana, jotta saatiin paras mahdollinen kuva arkisesta päivästä lasten luonnollisessa ympäristössä. Havainnointi kesti aamupäivän ajan, eli noin neljä tuntia. Havainnointi aloitettiin aamulla aamupiirillä ja lopetettiin ennen haastatteluja. Tutkijat pyrkivät olemaan osallistumatta ryhmän toimintaan, eli heidän roolinsa ei ollut aktiivinen. Jos lapsi otti kuitenkin kontaktia, tutkijat toimivat vastavuoroisesti. Tutkimukseen osallistuvat lapset merkittiin keltaisella tarralla päivän ajaksi, jotta lasten rajaaminen havainnointiin olisi mahdollista. Havainnoinnilla pyrittiin saamaan vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen; *Miten kiire ilmenee esiopetuksessa?* Havainnoidessa tutkijat kirjoittivat ylös muistiinpanoja.

Teoreettinen viitekehys toimi havainnoinnin tukena. Tutkijoiden huomion kiinnittäminen tilanteisiin, jossa kiirettä ilmeni, ohjasi muun muassa tieto siitä, kuinka kiire vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen ja kuinka vuorovaikutustilanteet aikuisten ja lasten välillä muodostuvat.

5.3.2 Haastattelut

Lasten käsityksiä tutkittiin haastattelemalla. Haastattelussa voidaan soveltaa aineiston keruuta joustavasti tilanteen sekä vastaajien mukaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200). Tämä koettiin toimivimmaksi menetelmäksi, sillä kohteena olivat lapset ja heidän käsityksensä. Haastattelut toteutettiin kahdessa ryhmässä. Ne suoritettiin erillisessä huoneessa, jossa oli vain tutkijat sekä haastatteluun osallistuvat. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui neljä lasta ja toiseen kolme. Jokaiseen ryhmähaastatteluun osallistuivat molemmat tutkimuksen tekijät ja haastattelut äänitettiin. Lapsille kerrottiin haastattelun alussa sen kestosta sekä haastattelun äänityksestä. Ennen haastattelun alkua lapsilta kysyttiin myös lupa, että haluavatko he osallistua tutkimukseen. Haastattelut aloitettiin kysymällä lapsilta: *Mitä kiire on teidän mielestänne?* Jos lapset eivät ymmärtäneet kysymystä tai keskustelua ei syntynyt, lapsille kerrottiin tunnetun tarinan osa (liite 2), joka käsitteli kiirettä. Tässä mukailimme Stanin (2015, 37) lähestymistapaa. Tämän jälkeen kiireestä keskusteltiin lisää. Lisäksi lapsilta kysyttiin, *miltä kiire teistä tuntuu?* Ensimmäinen haastattelu kesti noin viisi minuuttia ja toinen noin seitsemän minuuttia. Kesto riippui vastauksien pituuksista ja keskustelun määrästä, mutta molemmissa haastatteluissa lapsilta kysyttiin samat asiat.

Kiirettä käsitellään tässä tutkimuksessa lasten käsitysten kautta. Kiire on vaikea määritellä tarkasti, mutta aikuisen on helppo tunnistaa se erilaisissa arjen tilanteissa (Rautauoma 2016, 12). Kiire on kuitenkin hyvin abstrakti käsite, mikä on lapsen hankala hahmottaa. Mäkipään (2000, 12) tutkimuksessa havaittiin, että lasten ja aikuisten käsityksistä kiireestä on huomattavissa selkeät poikkeavuudet kiireen käsityksen konkretiasta sekä abstraktisuudesta käsitteenä. Tästä syystä aihetta lähestyttiin tuomalla kiireen käsitteen lähelle lapsen ymmärrystä. Lisäksi lasten näkökulmasta kiirettä ilmiönä on tutkittu hyvin vähän (Raukola 2012, 38).

Kiireen käsitettä havainnollistettiin lapsille haastattelutilanteessa erilaisten satujen avulla. Tutkimuksessa on lähestytty lasten aikakäsityksiin liittyviä tunnetiloja fiktion kautta.

5.4 Aineiston analyysi

Havainnointimateriaaleja sekä haastattelujen äänityksiä analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Ensiksi äänitetyt haastattelut litteroitiin, jonka jälkeen litteroituun materiaaliin perehdyttiin huolellisesti. Havainnointiaineistoja sekä litteroituja äänityksiä analysoitiin yhdessä. Aineistoa analysoitiin laadulliselle tutkimukselle tyypillisellä tavalla, eli ymmärtämiseen pyrkivän lähestymistavan kautta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 219-220).

Analyysiä tehdessä tietoa alettiin luokitella aihealueittain siten, että ensiksi värikoodattiin tiettyjä, useasti toistuvia ilmaisuja, jotka olivat tutkimuskysymysten kannalta olennaisia. Esimerkiksi vuorovaikutustilanteet nousivat tässä tutkimuksessa keskeiseksi. Samalla aineistoa pelkistettiin, eli keskityttiin olennaisiin asioihin ja tutkimuskysymysten kannalta epäolennaiset asiat jätettiin kokonaan pois. Aineistosta materiaalin pois jättämisessä tulee olla tarkkana, sillä jokainen tehty rajausta tulee perustella (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15). Haastattelujen analysointia auttoivat aiemmat tutkimustulokset kiirekäsitysten muodostumisesta. Näin alaluokat ja niihin kytköksissä olevat yläluokat alkoivat muodostua.

Ajatuksena oli, että luokittelun jälkeen aineistosta nousee ilmiö, jota pääsee lähemmin tarkastelemaan. Aineistosta muodostui luokittelun jälkeen kolme yläluokkaa, jotka kuvaavat kiireen ulottuvuuksia. Aineistoa käsiteltäessä tulee pitää tutkimuskysymys jatkuvasti osana tekstiä - aineisto ikään kuin aina vastaa tutkimusongelmista nouseviin kysymyksiin. Lopuksi analyysin tulokset ja tulkinnat koottiin sekä pohdittiin niiden käytännön vaikutuksia. (Ruusuvuori ym. 2010, 11-14.)

6 AJALLISUUS, KULTTUURINEN TOIMINTO JA VUOROVAIKUTUS KIIREEN TAUSTALLA

Tutkimustulokset osoittavat kiireen ilmenevän esiopetuksessa ja lasten käsityksissä kolmen ulottuvuuden kautta, jotka ovat *ajallisuus*, *kulttuurinen toiminto* ja *vuorovaikutus*. Tutkimuksen tuloksia havainnollistettiin kuvion (liite 3) avulla. Tuloksista muodostettiin erilaisia luokkia. Yläluokiksi muodostuivat edellä mainitut kolme ulottuvuutta. Näille ulottuvuuksille syntyi alaluokat, jotka sisälsivät ulottuvuuksille tyypillisiä piirteitä. Seuraavaksi tuloksia käsitellään yksi ulottuvuus kerrallaan.

6.1 Ajallisuus

Ulottuvuudesta *ajallisuus* syntyi vain yksi alaluokka; ajallinen ilmaisu. Tämä alaluokka sisälsi muun muassa ilmaiset ”nopeasti”, ”peliaika” ja ”ajankulku”. Tutkimusaineistosta löytyi paljon ajallisuuteen liittyviä ilmaisuja. Lasten käsityksissä ajallisuus ilmeni erityisesti resurssina: sillä kuvataan ajan riittämättömyyttä tai sen hyödyntämistä. Esimerkiksi lapsi tuli juosten kysymään aikuiselta: ”*menetätkö mä peliaikaa, jos mä käyn pissalla?*”, joka ilmaisee aikaa resurssina ja sen riittämättömyytensä. Päivän aikana ilmeni myös tulkintoja lasten toiminnasta: he pyrkivät päästä istumaan nopeasti sekä hiljentyivät äkkiä aamupiirille. Lasten pyrkimystä päästä istumaan nopeasti voidaan tulkita ajalliseksi ilmaisuksi ja se liittyy käytettyyn aikaan. Tässä korostuu ajallisuuden rajallisuus, joka on kytköksissä kiireen rakentumiseen.

Haastatteluissa lapset määrittivät useasti kiireen siten, että silloin ei ehdi tehdä asioita. Ajallisuutta ilmaistiin ajankulkua kuvaavin sanoin. Esimerkiksi kysyttäessä lapsilta mitä kiire on, yhden lapsen vastaus oli: ”*että ei ehi ehkä tehdä jotai asioita*” (lihavoinnit RB ja JH). Tämä esimerkki osoittaa, että myös lasten käsityksissä kiire linkittyy ajallisuuteen ja ajan niukkuuteen.

6.2 Kulttuurinen toiminto

Toinen ulottuvuus on *kulttuurinen toiminto*. Kulttuurisen toiminnon alaluokka sisältää toimintojen väliset siirtymät sekä materiaaliset kysymykset, kuten tilaan ja ruokalinjastoon liittyvät tekijät. Yksi ulottuvuutta käsittelevä alaluokka on odottaminen; lasten toiminta ilmeni havainnointiaineistossa rauhallisena esimerkiksi ennen aamupiirin alkua. Esiopetusryhmän keskuudessa vallitsi tietynlainen toimintakulttuuri. Tämän takia lapset olivat tietoisia, minkälaista toimintaa heiltä odotettiin ja siksi tilanteesta muodostui rauhallinen ja kiireetön. Lisäksi päivän aikana lapset asettuvat usein jonoon, mikä osaltaan kuvaa myös tiettyihin toimintoihin liittyviä vaatimuksia.

Lasten käsitykset kiireestä yhdistyivät vastauksissa usein kulttuuriseen toimintoon kuten päiväkotiin, harrastuksiin, vanhemman työpaikkaan sekä kellon-aikoihin. Päiväkoti mainittiin vastauksissa useasti; *“...meillä on ainakin aika kiire... tänne”, “Ku no kerran ku mulla oli kiire ku täällä päiväkodissa”*. Lisäksi lapset mainitsivat monesti kellonajan kiireen määrittelyssä: *“Meille tulee kiire....meidän täytyy herätä joskus kuudelta”, “No meillä on ainakin aika kiire kun pitää lähteä aikasin”*. Lasten käsityksissä aamut olivat usein kiireistä aikaa, jolloin oli kiire: *“No melkein joka aamu meille tulee kiire”*. Arjen rakentumiseen liittyvillä tekijöillä, kuten aamulla päiväkotiin lähtemisellä, oli suuri merkitys lasten käsitysten muodostumiseen. Kulttuuri on yhteydessä siihen, minkälaiset tekijät hallitsevat arkea.

6.3 Vuorovaikutus

Viimeiseksi ulottuvuudeksi muodostui *vuorovaikutus*. Kolmannen ulottuvuuden alaluokat ovat myönteinen ja kielteinen vuorovaikutus. Myönteisen ja kielteisen vuorovaikutuksen alaluokat jakautuvat vielä kahteen osaan: aikuislähtöiseen ja lapsilähtöiseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus ulottuvuutena ilmeni erityisesti havainnointiaineistossa. Vuorovaikutustilanteista havaittiin sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä kiireeseen liittyen. Myönteiset vuorovaikutustilanteet olivat lähes poikkeuksetta lapsilähtöisiä muutamaa tilannetta lukuun ottamatta.

Kielteiset puolestaan olivat aineiston perusteella poikkeuksetta aikuisista lähtöisiä. Myönteinen aikuisesta lähtevä vuorovaikutustilanne kuitenkin syntyi, kun aikuinen kehotti lapsia liikkumaan nopeasti musiikin tahtiin. Lapsista oli huomattavissa innokkuutta, joka näyttäytyi hyppelynä ja iloisuutena. Havainnoissa lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa kiire näyttäytyi myönteisenä. Esimerkiksi tilanteessa, kun lapsi sanoi toiselle: *“Äkkiä tänne, tää sortuu!”*, toinen lapsi innostui leikissä ja juoksi paikalle. Lapsilähtöisiä tilanteita ilmeni päivän aikana kuitenkin vain vähän.

Suurin osa vuorovaikutustilanteista, joissa aikuinen oli kontaktissa lapsen kanssa, oli puolestaan kielteisiä. Näitä esiintyi havainnoissa eniten. Kielteinen vuorovaikutustilanne nousi esiin, kun aikuinen keskeytti aamupiiritoiminnan tulemalla tilaan ja totesi: *“nääh lapset unohtu tänne”*. Aamupiirin nopea keskeytyminen ja piirin vetäjän huomion kiinnittyminen toiseen aikuiseen saa lapsissa aikaan suoran reaktion: tilanteesta nousee hälinä. Lisäksi aikuisen antama käsky *“menehän nyt”* toistui siirtymätilanteissa, joka sai lapsissa aikaan levottomuutta ja loi tilanteesta kiireellisen. Lapsia pyydettiin myös usein odottamaan jonossa tietyn aikaa, jolloin heissä havaittiin kiireen fyysisiä vaikutuksia, kuten hermostuneisuutta.

Tästä huolimatta ulottuvuutta vuorovaikutus esiintyi lasten käsityksissä kiireestä vähiten. Lapset mainitsivat muutamissa vastauksissa henkilön, joka oli kiirekäsityksen kannalta olennainen: *“...meille tulee kiire koska äitillä alkaa... työt”*, *“ni sitte ni se sano että meppä sisälle”*. Näissä vastauksissa henkilö oli aina aikuinen, joko äiti tai päiväkodin työntekijä: vastauksissa ilmeni siis vain aikuisista lähtöisiä tilanteita. Lapset eivät haastatteluissa maininneet kertaakaan kiireen yhteyttä toisiin lapsiin tai lasten keskinäistä vuorovaikutusta millään tavalla. Tulosten perusteella aikuisilla on eniten vaikutusvaltaa tilanteissa, joissa ilmenee kiirettä. Tämä ilmenee siten, että aikuinen ohjaa lapsen toimintaa ulkopuolelta käsin. Myös havainnoissa ilmeni, että lapselta odotettiin tietynlaista toimintaa. Välillä lapselta odotettiin nopeaa reagointia ja välillä lapselle annettiin tilaa arvioida miten ja kuinka nopeasti tulisi toimia. Näitä toimintoja kuitenkin yhdisti se, että lapsella ei ollut vaihtoehtoa valita mitä näissä tilanteissa tekee, vaan se oli

aikuisen määrittämä. Aikuisella oli valtaa, joka johti vuorovaikutustilanteissa usein kiireen ilmenemiseen.

6.4 Yhteenveto

Havainnoista nousi ylitse muiden yksi ulottuvuus, jossa kiire ilmeni esiopetuksessa. Tämä teema oli *vuorovaikutus*. *Ajallisuus* ja *kulttuurinen toiminto* -ulottuvuudet eivät olleet yhtä suuressa roolissa. Haastatteluissa taas ajallisuus ja kulttuurinen toiminto -ulottuvuudet olivat enemmän esillä kuin vuorovaikutus. Toisin sanoen, kiire ilmeni melkein aina vuorovaikutustilanteissa, kun taas lasten käsitykset kiireestä liittyivät ajallisuuteen sekä kulttuurisiin toimintoihin. Haastatteluissa vuorovaikutustilanteiden esiintyvyys oli vähäistä eikä lasten keskinäistä vuorovaikutusta mainittu kertaakaan. Kun lasten käsitykset kiireestä sisälsivät aikuisen tekijänä, vaikutus oli poikkeuksetta kielteinen.

Tulosten pohjalta voidaan todeta, että kiire ilmenee jatkumona, jota nämä kolme ulottuvuutta rakentavat. Jatkumon voidaan katsoa viittaavan kiireeseen, joka on koko ajan läsnä arjessa, mutta ulottuvuudet vaikuttavat siihen, ilmeneekö kiirettä paljon vai vähän. Seuraavaksi pohdimme tutkimuksen tuloksia teorian ja aiempien tutkimusten valossa.

7 POHDINTA

Tutkimuksen tulokset osoittivat kiireen ilmenevän esiopetuksessa siten, että lapset olivat hermostuneita ja hämmentyneitä tilanteessa, jossa kiirettä ilmeni. Nämä tilanteet liittyivät toistuvasti ajallisuuteen, kulttuuriseen toimintoon sekä vuorovaikutuksellisiin hetkiin. Lisäksi lähes jokaisessa lapsen käsityksessä kiireestä ilmeni ajallinen ilmaisu, jokin kulttuurinen toiminto tai vuorovaikutus. Havainnointiaineiston tuloksista voidaan todeta, että kiire näyttäytyy esiopetuksessa usein vuorovaikutuksellisissa tilanteissa. Lasten käsitykset kiireestä perustuivat lähes jokaisessa tapauksessa ajalliseen ilmaisuun tai kulttuuriseen toimintoon.

Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet ajan ja tilan olevan tärkeitä päiväkotipäivän osia, sillä ne jäsentävät päiväkodin arkea (Kuukka 2015, 78). Aika nähdään lineaarisena logiikkana ja nyky-yhteiskunnassa päivähoito järjestetään pohjaten kyseiseen käsitykseen (Hohti & Paananen 2019, 44). Ajallisuus sekä kulttuuriset toiminnot ilmenivät esiopetuksessa ja esiopetusikäisten käsityksissä. Kiire näyttäytyi esiopetuksessa, kun toiminnalle oli ajallinen raja, esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa toiminnan tekemiseksi oli määriteltä vähän aikaa. Kiirettä havaittiin lisäksi esiopetuksen siirtymätilanteissa, kuten odottaessa siirtymistä ruokailuun.

Tässä tutkimuksessa lasten käsityksissä ajallisuus ja kulttuuriset toiminnot olivat isossa roolissa. Aiemmissa tutkimuksissa on ilmennyt, että lapsilla on tapana ilmaista aikakäsityksiä sellaisilla ilmaisuilla kuten ”nyt”, ”kohta” tai ”heti kun voi” (Hohti & Paananen 2019, 38). Tämän tutkimuksen haastatteluissa lapset käyttivät erilaisia ilmaisuja, kuten ”ei ehdi”. Lapset ymmärsivät kiireen muodostuvan tilanteissa, joissa ei ole aikaa tehdä jotakin. Käsitykset liittyivät usein myös kulttuurisiin toimintoihin, kuten päiväkotiin ja harrastuksiin, sekä aikakäytäntöihin, kuten aamuun. Kulttuuriset toiminnot ja aikakäytännöt ovat vakiintuneet lasten käsityksissä ja ne kuvaavat lineaarista ajankulkua.

Aikuiset luovat itselleen tunnetta kiireestä. Vuorovaikutus toimii kiireen välittäjänä aikuisten ja lasten välillä. (Mäkipää 2000, 13.) Tutkimuksen havainnot

osoittavat, että vuorovaikutus on merkittävin ulottuvuus kiireen näkökulmasta, kun tarkastellaan kiireen esiintymistä esiopetuksessa. Kiirettä ilmeni tilanteissa, joissa aikuinen hallitsi ja ohjasi lapsia omalla toiminnallaan. Nämä aikuisesta lähtöisin olevat tilanteet olivat lähes poikkeuksetta kielteisiä. Lapsilähtöiset tilanteet olivat kuitenkin aina myönteisiä. Voidaankin jäädä pohtimaan, onko aikuisen käyttämää valtaa mahdollista kohdistaa hyödyntämään lapsilähtöisiä tilanteita, jolloin toimintakulttuuri muodostuisi myönteisemmäksi.

Lasten käsityksissä vuorovaikutus ei kuitenkaan ollut niin keskeisessä roolissa kiireen tekijänä. Vuorovaikutus ilmeni vain muutamissa vastauksissa. Vuorovaikutus oli aina kytköksissä aikuisiin ja oli luonteeltaan kielteistä. Näin ollen valta-asetelma näyttäytyy myös lasten käsityksissä. Lapset eivät kertaakaan maininneet vertaisiaan käsityksissään, eikä kiireen myönteisyys noussut lainkaan esille: lapset käsittivät kiireen kielteisenä. Näyttäisi siltä, että aikuisen tapa tuoda asioita ilmi vaikuttaa suoraan lapsen kykyyn käsittää ympärillä tapahtuvia asioita.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada uutta tietoa lasten käsityksistä kiireestä ja siitä, miten kiire näyttäytyy esiopetuksessa. Tulokset osoittavat, että lapset tunnistavat tilanteet, joissa kiirettä ilmenee. Lisäksi tulokset antavat viitteitä siitä, miten kiire ilmenee esiopetuksen kontekstissa. Näiden tietojen pohjalta päiväkodin työntekijät voivat kiinnittää huomiota kyseessä oleviin tilanteisiin sekä kehittää pedagogisia ratkaisuja kiireettömän ilmapiirin luomiseksi. Lasten osallistumista päiväkodissa luodaan vuorovaikutuksen kautta (Vuorisalo 2013, 50). Päiväkodin työntekijöillä on mahdollisuus omalla toiminnallaan sekä vuorovaikutuksellaan luoda kiireetöntä ilmapiiriä, jossa lapsella on oikeus osallistua toimintaan omaan tahtiin. Koska tutkimuksen tulokset antoivat viitteitä kiireen olevan usein aikuisesta lähtöistä sekä kielteistä, on työntekijöiden syytä kiinnittää huomiota omaan toimintaan päivän aikana. Kiire on ikään kuin jatkumo, eli koko ajan läsnä arjessa. Omalla toiminnalla voidaan kuitenkin vaikuttaa kiireen ulottuvuuksiin, jotka vähentävät tai lisäävät kiireen ilmenemistä ympäristössä.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Mitä tahansa tutkimusta tehdessä tutkija kohtaa eettisiä haasteita, joihin tämän tulee osata vastata. Arvot toimivat ihmisen apuna, kun arvioidaan tilanteita ja tehdään valintoja (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 35). Lisäksi ne vaikuttavat siihen, millaisiin eettisiin ratkaisuihin päädytään. Jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa eettisyys ja lapsuudentutkimuksellinen tutkimusote on nostettu esille sekä mahdollisia vastaan tulevia haasteita pohdittu. Tutkimuksen pohjaaminen eettisille valinnoille onkin sen yksi oleellinen kulmakivi.

On hyvä muistaa, että tutkijat omilla tulkinnoillaan saattavat ohjata tutkimuksen tuloksia. Jos tutkija kohtaa itselleen tutun kokemuksen tutkittavan vastauksista, hänen täytyy olla hyvin tietoinen siitä, että rakentaa tuloksia tutkittavien kokemuksista eikä omistaan (Toikkanen & Virtanen 2018, 70). Tässä tutkimuksessa huomio keskitettiin siihen, että aikuinen ei ohjaile keskustelua tutkimuksessa, jossa tutkimuskohteena on lapset. Kysymykset tulee esittää selkeästi ja käyttää sellaista kieliasua, jonka lapsi ymmärtää. Haastatteluista teki johdonmukaisen se, että tutkimuskysymykset oli mietitty jo etukäteen.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tutkia erilaisilla tavoilla. Luotettavuutta parantaa esimerkiksi tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, kuten haastattelutilanteesta ja äänitteiden laadusta. Lisäksi luokittelujen tekeminen on keskeinen tapa analysoida laadullisen tutkimuksen tuloksia ja tutkimuksessa tulisi kertoa perustelut luokitteluille. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227.) Tämän tutkimuksen aineiston keruusta sekä luokittelujen perusteista on tarkka selostus luvussa 5.

Jotta tutkimuksen luotettavuus sekä yleistettävyyks kasvaisi, tulee aineistonkeruun olla myös johdonmukainen ja pitkäjäksoinen kokonaisuus. Havainnointitulokset voisivat olla erilaisia, jos tutkimus olisi toteutettu useamman päivän aikana. Lisäksi havainnointiaineisto on kerätty käsin käyttäen kynää ja paperia. Jos arkea olisi lähestytty kuvaamalla, olisi erilaisiin kiirettä ilmeneviin tilanteisiin voitu palata vielä jälkikäteen. Näin ollen tutkimustulokset olisivat olleet laajemat ja niistä tehdyt johtopäätökset luotettavampia. Rajoitteeksi kuitenkin nousi

aineistonkeruupäivän toiminta päiväkodilla: seurasimme esikouluikäisten lasten retkipäivää. Kameroiden asentaminen luontoon olisi koitunut haasteeksi ja tästä syystä päädyttiin perinteiseen kynä-paperi-menetelmään.

Koska tutkimuksen kohteena olivat lapset ja heidän kokemusmaailmansa, oli oltava tarkkana lupa-asioiden kanssa. Eettisesti hyvä tutkimus täyttää ehdon, että aineiston hankinnassa ja sen analyysissä noudatetaan hyvää eettistä käytäntöä (Hirsjärvi ym. 2007, 23). Haastatteluun oli kysyttävä lupa kunnalta, päiväkodilta, päiväkodin johtajalta, vanhemmilta sekä itse lapsilta. Lisäksi oli tehtävä tietosuojailmoitus, joka oli nähtävillä päiväkodilla. Haastattelutilanteessa lapsille kerrottiin haastattelun aihe sekä heille selitettiin, mikä tutkimuksen idea oli sekä keitä haastattelijat olivat. Haastattelutilanteessa tutkijan rooli oli ohjata keskustelua, mutta samalla antaa tilaa lasten ajatuksille. Lapsen tahtoa kieltäytyä haastattelusta kunnioitettiin, eikä lasten yksityisyyttä loukattu. Lapset pidettiin tunnistamattomina ja tiedot anonymisoitiin. Tutkimuksen jälkeen äänitysmateriaalit tuhottiin.

Haastattelutilanteissa rajoitteeksi nousi se, että vain osa ryhmän lapsista palautti tutkimuslupalomakkeet haastattelupäivään mennessä. Haasteita ilmeni, kun lapset olisivat halunneet osallistua haastatteluun, mutta vanhempien lupa kuitenkin jäi uupumaan. Lisäksi haastattelujen aikana haasteita toi haastattelu-ympäristö, sillä haastattelujen äänitysnauha oli osittain epäselvä ympäriltä kuuluvan metelin vuoksi. Haastattelusta saatu aineisto vastasi kuitenkin hyvin tutkimuskysymykseen. Tutkimusmenetelmä, eli haastattelu, mittasi oikeaa asiaa ja tukee silloin tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen vahvuudeksi puolestaan nousi se, että havainnointiin ja haastatteluun osallistui yhden henkilön sijasta kaksi. Haastattelijat sopivat keskenään omat vastualueet sekä havainnoidessa että haastattellessa. Analysoitaessa tutkimuksen aineistoa, tutkijat pohtivat yhdessä kirjaamiaan tulkintoja sekä tutkimuksen tuloksia. Näin pystyttiin hyödyntämään erilaisia näkökulmia tulkintoja tehdessä. Lisäksi tutkimuksen validiutta tarkennettiin käyttämällä kahta eri menetelmää, havainnointia ja haastattelua (Hirsjärvi ym. 2007, 228). Käyttämällä

useampaa kuin yhtä menetelmää, oli tutkimuksessa mahdollista saada moniulotteisempia tuloksia.

7.2 Ideoita jatkotutkimuksille

Aiempaa tutkimusta kiireestä on niukasti ja erityisesti lasten näkökulma on jäänyt vähemmälle huomiolle. Aiempia tutkimusaineistoja voi hyödyntää monin tavoin esimerkiksi taustoittamalla tai havainnollistamalla tutkimusteemoja (Ruusuvoori ym. 2010, 454). Tästä tutkimuksesta on mahdollista saada tietoa tuleviin tutkimuksiin muun muassa lasten käsityksistä, niiden tutkimisesta sekä tuloksista. Näiden tietojen avulla voi esimerkiksi taustoittaa lasten kiirekäsitysten jatkotutkimuksia. Laajempi otos mahdollistaisi luotettavampia tuloksia.

Lisäksi aiempia tutkimuksia voi hyödyntää vertaillen aiempia sekä uusia tutkimustuloksia (Ruusuvoori ym. 2010, 454). Tässä tutkimuksessa kohteena oli esiopetusikäiset lapset, mutta varhaiskasvatuksen muut ikäluokat, kuten perushoitokäiset, jäävät pois tutkimuksesta. Keskeinen aihe jatkotutkimukselle voisi olla pienempien lasten ryhmissä näyttäytyvän kiireen tarkastelu. Lasten iän merkitys heidän käsitystensä taustatekijänä olisi sekä mielenkiintoinen että tarpeellinen jatkotutkimuskohde, sillä lasten ikä vaikuttaa käsitysten muodostumiseen. Toisaalta haasteeksi voi koitua lasten käsitysten tutkiminen, sillä perushoitokäiset lapset eivät vielä juurikaan puhu. Tästä johtuen kiireen tutkiminen jäisi ainoastaan havainnointien varaan, eikä lasten käsityksiä päästä tarkastelemaan haastattelemalla kerätyn aineiston avulla syvällisemmin. Lisäksi havainnot ovat aina aikuisen tekemiä päätelmiä lapsen käsityksistä, eikä siksi anna todennukaista kuvaa lapsen ajattelusta.

Tutkimuksessa esiintyvässä lapsiryhmässä havaittiin kiirettä yllättävän vähän. Lapsiryhmässä toimi kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa sekä yksi hoitaja. Varhaiskasvatuksen opettajalla on vastuu pedagogisesta toiminnasta, jolla pystytään suunnittelemaan toimintaa siten, että päivä olisi mahdollisimman kiireetön. Henkilöstön rakenteen vaikutus arjen kiireellisyyteen on yksi tarpeellinen jatkotutkimuskohde. Esimerkiksi perushoitokäisten ryhmissä on tyypillisesti

vähemmän opettajia, millä on mahdollisesti yhteys pedagogiseen toimintaan ja arjen kiireellisyyteen.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kiireen ilmenemistä päiväkodissa. Tämän lisäksi tarkoituksena oli herätellä päiväkodin työntekijöitä huomaamaan, kuinka merkittävä rooli kiireellä on osana varhaiskasvatuksen arkea. Kiireen yhteyttä voisi tarkastella myös määrällisen tutkimuksen kautta tutkimalla kiireen ja ryhmäkokojen yhteyttä. Tämän tutkimuksen tulokset antavat tietoa siitä, kuinka kiire ilmenee sekä minkälaisissa tilanteissa kiire näyttäytyy. Nämä tiedot mahdollistavat huomion keskittämisen kyseisiin tilanteisiin, jotta laadukkaan ja kiireettömän varhaiskasvatuksen tarjoaminen olisi mahdollista jatkossakin.

LÄHTEET

- Ariés, P. 1962. *Centuries of Childhood. A social history of family life*. London: Jonathan Cape.
- Dallaire, D. H. & Winbaum, M. 2005. Predicting children's separation anxiety at age 6: The contributions of infant-mother attachment security, maternal sensitivity, and maternal separation anxiety. *Attachment & Human Development* 7 (4), 393-408.
- Duncheon, J. C. & Tierney, W. G. 2013. Changing conceptions of time: Implications for educational research and practice. *Review of Educational Research* 83 (2), 236-272.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014.
- Gordon, T., Hynninen, P., Lahelma, E., Metso, T., Palmu, T. ja Tolonen, T. 2007. Koulun arkea tutkimassa. Kokemuksia kollektiivisesta etnografiasta. Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma & T. Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 41-64.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.
- Hohti, R. ja Paananen, M. 2019. Miten pitkä on "kohta"? Ajan virta ja kietoumat koulussa ja päiväkodissa. *Kasvatus* 50 (1), 34-46.
- James, A. ja Prout, A. 1997. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. London: Falmer Press.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. *Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa*. Helsinki: Tammi.
- Kuukka, A. 2015. *Lapset, ruumiillisuus ja päiväkodin järjestys. Tutkimus ruumiillisuuden tuottamisesta ja merkityksellistymisestä lasten päiväkotiarjessa*. Jyväskylän yliopisto.
- Lappalainen, S. 2007. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa S. Lappalainen, P. Hynninen, T. Kankkunen, E. Lahelma, T. Tolonen (toim.) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 9-14.
- Moran, C. 2015. Time as a social practice. *Time & Society* 24 (3), 283-303.

- Mäkipää, S. 2000. HOP! HOP! Kuinka poistaa kiire koulutyöstä? Lasten käsityksiä kiireestä koulun arjessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Paloniemi, S., Collin, K. 2018. Etnografi työssä - kokemuksia organisaatiotutkimuksesta. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. Thousand Oaks (Ca): Sage.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014.
- Perusopetuslaki. 628/1998.
- Pihlainen, A. 2000. Hyvä, ihanteellisuus ja epäitsekkyyks arvo- ja arvostuskäsityksinä terveydenhuollon koulutuksessa ja työelämässä. Tampereen yliopisto.
- Pääkkönen, H. 2010. Perheiden aika ja ajankäyttö - tutkimuksia kokonaisuajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä. Tampereen yliopisto.
- Raukola, R. 2012. Toiminnalliset menetelmät terveystiedon opetuksessa. Kiireen tunne viidesluokkalaisten kokemana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Rautauoma, R. 2016. Ajankäytön hallinnan yhteys kiirekokemukseen ja työhyvinvointiin. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. LUT kauppatieteet ja tuotantotalous. Pro gradu -tutkielma.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere.
- Siippainen, A. 2018. Sukupolvisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio. Etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten suhteista vuorohoito-päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto.
- Stan, O. 2015. Learnt Time across Fairy Tales - Kindergarteners' Sense of Temporality, Futures Planning and Time Socialisation. University of Bucharest; Romania, 37.
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsityksen päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylän yliopisto.
- Toikkanen, J., Virtanen, I. A. 2018. Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa J. Toikkanen, I. A. Virtanen (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 7-24.

- Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018.
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukari-
nen, T., Parrila, S., Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioin-
nin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Vuorisalo, M. 2013. Lasten kentät ja pääomat. Osallistuminen ja eriarvoisuuksien rakentuminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto.
- Wien, C. 1996. Time, work, and developmentally appropriate practice. *Early Childhood Research Quarterly*, 11, 377-403.

LIITTEET

Liite 1.

TAULUKKO 1. Kuvaus tutkimuspäivästä.

AIKA	TOIMINTA	TOIMINNAN KUVAUS
8.30- 9.15	Aamupiiri	Yhteinen kokoontuminen, päivän kulun esittelemine, yhteistä toimintaa, siirtyminen pukemaan
9.15- 11.15	Retki puistoon	Siirtyminen päiväkodilta puistoon, vapaata leikkiä, makkaranpaistoa, siirtyminen puistosta päiväkodille
11.15- 12.00	Lounas	Siirtyminen ruokalaan, ruokailu, siirtyminen lepo hetkelle
12.00- 13.00	Lepohetki	Sadun kuunteleminen, rauhoittuminen
13.00- 13.30	Haastattelut	Kahdessa ryhmässä toteutetut haastattelut

Liite 2.

Otteet tarinoista.

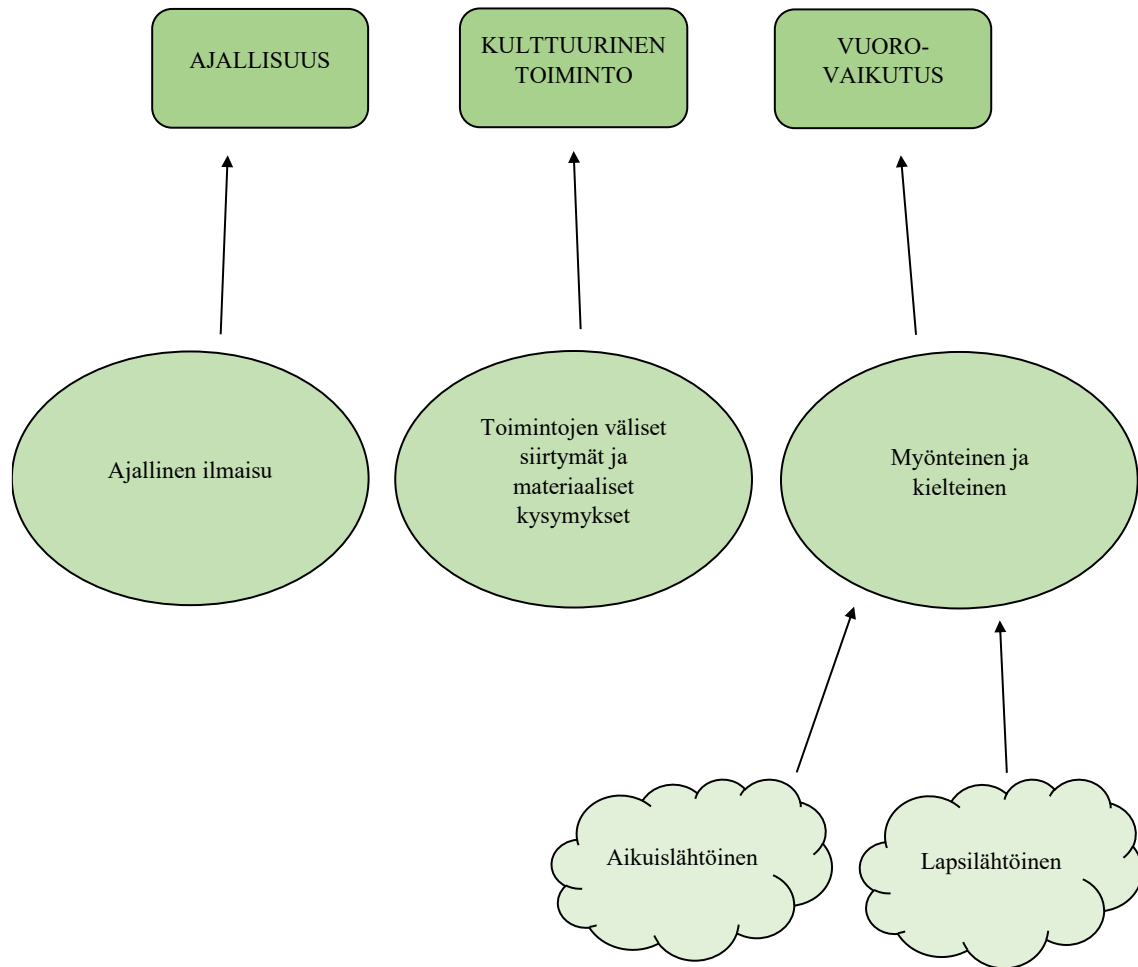
Frozenissa Annan sydän jäättyi Elsan toimesta vahingossa. Elsalla on kiire pelastaa sis-konsa, sillä hän jää ikuisesti jääveistokseksi, jos tosirakkauden tekoa ei tapahdu *tiettyyn aikaan mennessä*. (Stan 2015, 37. Kursiivi RB.)

Kaunottaressa ja hirviössä noita taikoi prinssin hirviöksi, koska tämä kohteli alamaisi-aan huonosti. Prinssin tuli löytää tosirakkaus sekä parantaa tapansa kohdella muita sii-hen mennessä, kunnes noidan antamasta ruususta putoaa lehdet. Jos kaikki lehdet putoa-vat ja *aika menee umpeen*, prinssi jää hirviöksi ikuisiksi ajoiksi. (Stan 2015, 37.)

Tuhkimossa hyvä haltia taikoi Tuhkimon prinsessaksi ja lähetti hänet prinssin luo palat-siin tanssiaisiin. Tuhkimolla on *puoleen yöhön asti* aikaa olla prinssin kanssa, kunnes hänen pitää palata takaisin haltian luo. Jos hän myöhästyy, selviää kaikille, ettei hän olekaan prinsessa.

Liite 3.

Kuvio 1. Tulosten luokittelu ylä- ja alaluokkiin.

KUVIO 1. Tulosten luokittelu ylä- ja alaluokkiin.